

213 900 Jan Hoff

POZNÁMKY
K OSNOVĚ ZÁKONA
OBČANSKÉHO
PRO ŘÍŠI RUSKOU

KNIHY PÁTÉ O PRÁVU POHLEDÁVEK VČETNĚ
OBCHODNĚ-PRÁVNÍCH FOREM SPOLEČENSKÝCH.

J. 103.

PODÁVÁ

DVORNÍ RADA PROF. Dr. ANT. rytíř RANDA.

R. Randa

ZVLÁŠTNÍ OTISK ČASOPISU »PŘÁVNÍK« ROČNÍK ČTYŘICÁTÝ TŘETÍ.

V PRAZE,
KNIHTISKÁRNA DR. ED. GRÉGR A SYN. — NÁKLADEM VLASTNÍM
1904.

ODKAZ
PROF. ALB. BRÁFA
UNIVERSITĚ MASÁRYKOVĚ.

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRAVNICKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND
Č. inv.: 033146

Ciním tu vyjádření o některých částech ruského návrhu občanského zákonníka, předem o papírech majiteli znějících, o prosté společnosti, o veřejné (plné) společnosti, o společnosti komanditní a tiché, o společnosti akciové, o společnostech s nezavřeným počtem členů (společenstvech výdělkových a hospodářských), o vzájemných společnostech pojišťovacích, o společnostech pracovních (artělich). Používám při tom zaslánoho mi německého překladu (od M. ze Seelerů) a sdělení vyžádaných od p. kollegy dra K. Kadlce z ruských originálních motivů.

Především podotýkám, že osnova zákona se přidržela u většině partií nejlepších vzorů pokročilých legislací evropských, jmenovitě švýcarského práva obligačního a německého občanského zákonníka a že, pokud jde o úplnost látky projednávané, sotva si lze ještě více přát. Znění návrhu jest stručné, jasné a obecně srozumitelné. Zvláštní přednost ruského návrhu před západními zákonodárstvími spočívá v tom, že — po vzoru švýcarského

*) **Poznámka redakce.** Redakční komise, ruským carem zřízená ku vypracování občanského práva pro ruskou říši, jejíž předsedou jest říšský rada N. J. Stojanovski a hlavním členem tajný rada prof. Mališev, sepsala iž návrh, jehož důležitá část: o obligacích, zejména o společnostech a společenstvech výrobních a hospodářských etc. zaslána byla dvor. radovi Dr. Ant. ryt. Randovi ku podání dobrého zdání s podotčením, že zdání toto bude při nastávající poradě říšskou radou vzato v náležitou úvahu. Podáváme zde slovným autorem nám laskavě k dispozici danou část dobrého zdání týkající se papírů majiteli svěřených.

práva obligačního — nečiní rozdílu mezi všeobecným občanským právem a právem obchodním; nýbrž normy práva obchodního, jež v Code de commerce, v německém, rakouském-uherském a italském obchodním zákoníku nalézáme, převzaty do občanského zákoníka a splývají s ním v jedno. Tím odstraňuje se na dobro dualismus práva civilního, do něhož často si bylo v theorii i praxi stěžováno a který nezřídka zavdává podnět k povážlivým nesrovnalostem, omylům kompetenčním a věcným sporům.

Toto zjednodušení úpravy právní působí pro Rusko tím menší obtíže, ježto tamže sice již obchodní zákoník existuje, avšak převahou upravuje veřejné právo, pročež praxe — jak motivy zevrubněji uvádějí — svá rozhodnutí ve věcech obchodních opírá po většině, o nečetná soukromoprávní ustanovení obchodního kodexu, o obchodní právo zvykové aneb o právo občanské. Samozřejmě obsahuje též návrh čtená ustanovení o »obchodech«, jakož i o kupcích, majitelích živností a o takových společnostech, jež od uvedených osob se uzavírají, tak na př. předpisy o veřejné (úplné) společnosti, komanditní atd. Citelnou mezeru spatřujeme arci v tom, že pojem »obchodů« není nikde definován. Bude-li tento pojem na jisto postaven, pak jest dán i pojem obchodního podniku po příp. obchodníka (kupce); neboť každého, kdo provozuje po živnostensku ve vlastním jméně obchody, dlužno za obchodníka pokládati.

Nejprve chceme se zabývatí důležitým, nesnadným a v literatuře nedostatečně probraným oddílem o »papírech majitelů znějících«. Tyto jsou upraveny v 17. hlavě ve čl. 589 až 604 ponejvíce dle německého — bohužel mezery vykazujícího — vzoru.

Článek 589 definuje papír majiteli znějící slovy: »Papírem majiteli znějícím přejímá vystavitel splnění závazku v něm obsaženého vůči každému předkladateli.« Toto velmi běžné vymezení pojmu přehlíží dva podstatné body:

Jednak máme řadu papírů majiteli svěřících, které neobsahují závazek vystavitelův, na př.: akcie, dále pak jest rozhodně nesprávným, označiti předkladatele (majitele) za oprávněného; tato nesprávnost, obsažená ještě v německém návrhu občanského zákoníka v druhém čtení, byla ve třetím čtení téhož sanována.

Co se týče prvního bodu, tož rozeznáváme zde, jakož vůbec při t. zv. cenných papírech tři druhy:

1. papíry pohledávkové, které obsahují závazek vydatele k nějakému plnění, na př.: částečné dlužné úpisy, prioritní obligace, zástavní listy, kupecké bony atd.

2. papíry tradiční či na zboží, které reprezentují zboží a které slouží ku nabytí resp. přenesení věcných práv ku zboží, na př.: skladní listy, warranty, též pruské hypoteční listy sem náležejí.

Jen tyto dva druhy cenných papírů má čl. 589 na zřeteli.

3. papíry, které reprezentují podílnická práva na společném jmění, jako akcie, listy kuxové atd. (Bližší o »cenných papírech« viz v mém Eigenthumsrecht (2. vyd. Lipsko) § 13 str. 312 a v časopise Právník 1889 str. 1. sl., Sborník věd práv. a st. II. str. 445 násl.)

Aby byl dosah čl. 589 sl. na svou míru uveden, bylo by nutno ku konci této hlavy dodat: že se předpisy čl. 589, 591, 599 obdobně též na jiné druhy papírů majiteli svěřících vztahují.

Zcela pochybeným jest ustanovení čl. 589, že se vydatel papíru majiteli znějícího každému předkladateli zavazuje. Naopak jest jisto, že se nechce zavázati vůči zloději, lupiči aneb vůči jinakému bezprávnému usurpátoru papíru. Také zákon nezamýšlel zajisté dáti výrazu tomuto názoru, který se všemu citu spravedlnosti přičí. Proti tomuto názoru, který od velmi mnohých spisovatelů byl zastáván a též prvnímu návrhu občanského zákoníka pro Německo byl východiskem, že totiž má býti plněno k a ž d é m u m a j i t e l i papíru, byl s několika stran zdvižen odpor; odpíráno mu hlavně G o l d s c h m i d t e m (System § 483 a) a mnou ve shora označených spisech, i prokázáno, že nikoli majitel, nýbrž jedině vlastník papíru jest oprávněn žádati plnění. A tato zásada pro papíry à l'ordre vyslovená již v německo-rakouském řádu směnečném (čl. 36, 74, pak čl. 17 a 18 a contr.) a v jiných zákonech, byla přijata též při konečné redakci německého občanského zákoníka. (Srv. § 793 něm. obč. z. k tomu čl. 307 rak. resp. § 364 něm. obch. zák.) Též nové r u s k é s m ě n e č n é p r á v o (ze dne 27. května 1902) stojí na témž stanovisku, jako právo německo-rakouské;

srv. zejména čl. 15 až 17; tak stojí na př. ve čl. 17: prvý nabyvatel jest oprávněn směnku jiné osobě do vlastnictví odevzdati. »Nabyvatelem« směnky rozumí ruský směnečný řád zpravidla vlastníka (čl. 15—19.).

Že pak pouze vlastník papíru jest oprávněn, uznává se nejlepšími vykladači německého občanského zákonníka. Tak praví na př. Oertmann ve svém *Recht der Schuldverhältnisse* ku § 793: Věřitelem jest podle theorie až dosud jediné správné a do (německého) občanského zákonníka přijaté — vždy dočasný vlastník papíru jako takový, nikoli též, jak návrh I. (motivy str. 694) chtěl, každý i nepoctivý majitel. . . Jsou tudíž práva z papíru v jakési odvislosti na nabytí práv ku papíru . . . ; pouhý majitel papíru jako takový není naproti tomu z něho oprávněn. « Ovšem dlužník, který bona fide plnil domnělému vlastníku (majiteli), se liberuje, (§ 793 něm. obč. zák. odst. 2). Téhož názoru jsou Dernburg *Die Schuldverhältnisse* 1899 §§ 146.149, Cosack-Gerber *Syst. § 237*. Kolísavě Plancck *Com. II. Recht der Schuldverh.* 1900) str. 550 který prohlašuje placení majiteli za přípustné.

Tato zde vyslovená zásada jest důsledkem theorie vlastnického nabytí cenných papírů, mnou ponejprv (1874) sestrojené a nyní i převážnou většinou v Německu zastávané.

Snadné oběžnosti papíru docílí se zákonnou domněnkou, že majitel jest vlastníkem; protidůkaz jest připuštěn. Tak výslovně rakouské právo a § 1006 německého občanského zákonníka. Touto domněnkou bude se též vyvarováno dvojsmyslného dodatku šu 793 něm. obč. zák., že se vydatel osvobozuje i placením neoprávněnému majiteli.

Jediná námitka zdánlivě oprávněně proti naší theorii vznesená týká se případu velmi málo praktického, když slib plnění byl napsán vydatel na pruh papíru jemu nepatřící (cizí). Avšak ve smyslu shora uvedených zákonů jest, jak jsem na jiných místech byl dokázal, právo z papíru a právo ku papíru považovati za nerozlučně spojené a nabývá se vlastnictví k papíru vystavením skriptury (slibu), i když vystavitel směnky neb jiného papíru do oběhu se dostavšího — nebyl vlastníkem látky. Povinnost k náhradě za látku jest samozřejmě vyhrazena. Podle římského práva nastal by v tomto případě nabyvací důvod specifikací. To jest též smysl § 797 německého

občanského zákonníka: »Vydáním (Aushändigung) nabývá (plátce) vlastnictví ku listině i když majitel nebyl oprávněn k dispozici s ní.« Nový občanský zákonník pro Rusko podepřel by podstatně ano vzorně učení a praxi o papírech majiteli znějících, kdyby článek 589 takto upravil: Papírem majiteli znějícím přejímá jeho vystavitel splnění závazku dle obsahu jeho podjatého vůči každému vlastníku jeho: majiteli papíru svědčí s výhradou protidůkazu domněnka, že jest vlastníkem; vystavením papíru majiteli znějícího, dostavšího se do oběhu stává se nabyvatel vlastníkem látky papíru i kdyby tato nebyla vydateli patřila; dosavadní vlastník látky může žádati na vydateli náhradu plné ceny její.«

Touto stylisací byla by často popíraná jednotnost práva ku papíru a z papíru nade vši pochybu dotvrzena a theorie i praxe netoliko papírů majiteli znějících, nýbrž cenných papírů vůbec postavena na jasný, jednotný základ. Jenom z toho východiska bude odstraněn v literatuře panující zmatek, který brzy majitele, brzy držitele, brzy poctivého držitele, brzy vlastníka, brzy ze smlouvy oprávněného označuje za věřitele.

Se zásadou právě projednávanou souvisí jiná sporná otázka, týkající se cenných papírů (skriptur), totiž ta: na jakém právním důvodu spočívá závazek vystavitele takového cenného papíru?

Jak známo, převládala v poslední době t. zv. smluvní theorie v Německu a v Rakousku. (Tak Thöl, Savigny, Goldschmidt, Lehmann, Pappenheim a j.) Než tato theorie nepodává vysvětlení v oněch četných případech, kde vystavitel pozitivním právem neb potřebou oběhu bývá k plnění zavazován, ačkoli neuzavřel smlouvy, na př.: když byly papír majiteli znějící neb směnka na vlastní řad vydaná ještě před vydáním jich ukradeny a dostaly se do rukou poctivého držitele. Srov. čl. 74 něm. rakouského směnečného řádu; všeobecněji ještě čl. 16. rus. směneč. řádu: »směnka platí za vydanou prvním nabyvateli (remittentovi), leč že se prokáže, že vydání její ve skutečnosti se nestalo a remittent o tom věděl.« (Analogie této zásady jest i při indossamentu nepostrádatelná.) — Že též německý občanský zákonník theorii smluvní nepřijal, plyne z § 794: »Vystavitel jest z dlužního úpisu majiteli znějícího též tehdy zavázán, když mu úpis byl ukraden nebo když byl ztracen anebo jinak bez jeho vůle se dostal do oběhu«. Tím přijal

německý občanský zákoník též v tomto bodu theorii vlastnického nabytí ponejprv mnou již v roce 1874 sestrojenou, dle které nejenom (jakož všeobecně uznáno) závazek lpí na listině a podpisem na ní se zakládá (Kuntzeho kreační theorie), nýbrž též právo z papíru jest takovým způsobem k papíru připoutáno, že nabyvatel vlastnictví ku papíru též práva z papíru nabývá: theorie nabytí vlastnického (Eigentumswerbtheorie), k níž se Carlin, Cosack, Canstein, Dernburg, Oertmann a většina novějších spisovatelů přiznávají, dle ústního sdělení též Herrmann šl. Otavský a Pavlíček. Předpokladem tu jest, že vlastnictví papíru v právní formě vystaveného dostane se do rukou jiné osoby (nežli vydatele), lhostejno, zda smlouvou (odevzdáním) či jiným způsobem, na př.: poctivým nabytím držby směnky ukradené neb ztracené. To jest též smysl čl. 15. a 16. ruského řádu směnečného, který v čl. 15 uvádí obyčejný případ vydání směnky (smlouvou), avšak přes to v čl. 16 též poctivé nabytí papíru bez smlouvy s vydatelem ustanovuje jasně za právně závazné.

Proto jsou též jak ve směnečném řádu (čl. 74.) tak v obchodním zákoníku (čl. 306.—307.) Německa a Rakouska a stejným způsobem v německém občanském zákoníku (§§. 932., 935., 793., 794., 797.) nabytí a ztráta práva z cenných papírů upraveny s hlediska vlastnictví k papíru, kteréž předpisy přiléhají ku dotyčným ustanovením o nabytí vlastnictví ku movitým věcem vůbec. Zkrátka vlastnictví k papíru jest rozhodným pro právo z papíru; věcná práva k papíru (právo zástavní atd.) nabývají se odevzdáním papíru (do zástavy atd.). Věcné právo ku papíru jest rozhodným pro obligatorní (neb jiné) právo z papíru; pro obsah tohoto práva jest obsah listiny rozhodným.

Právem uznává čl. 591. ruského návrhu věcněprávní povahu obchodů s papíry majiteli znějícími: »Papír majiteli znějící může býti předmětem prodeje, zastavení a vůbec smluv stejně jako věci movité«.

Méně šťastným jest však dodatek: »Ku scizení papíru majiteli znějícího dostačí pouhé odevzdání jeho«. Neboť zajisté jest odevzdání papíru nutným — avšak k nabytí jeho (do vlastnictví) odevzdání o sobě ještě nestačí, na př. zajisté ne tradice ukradeného papíru nabyvateli mala fide jsoucímu. Vůbec

schází v návrhu postačitelne ustanovení o nabytí cenných papíru. Obsahuje sice čl. 593 předpis, že »papír majiteli znějící, který byl ztracen aneb odcizen, může býti zpět žádán pouze od té osoby, která ho mala fide nebo bezplatně nabyla«. Než co platí v případech, kde papír byl zpronevěřen nebo od poctivého dědice omylem neb vůbec bez vůle oprávněného zcizen? A proč má býti při bezplatném poctivém nabytí učiněna výjimka? Pomysleme jen na zřízení věna (dos) v cenných papírech majiteli znějících poctivému ženichovi!

Vůči tomu jest dle našeho zásadního stanoviska jisto, že ku nabytí cenného papíru každé nabytí vlastnictví dle obecného občanského práva dostačí, na př. tradicí vlastníka, dědictvím, legátem, vydržením atd. Než obchod vyžaduje beze vsí pochyby usnadnění nabytí v případě odevzdání. Tu nesmí vlastnictví předchůdcovo býti podmínkou přechodu vlastnictví. I navrhuje proto v souhlase s rakouským, německým a francouzským právem (cf. čl. 307. obch. zák., resp. §§ 367. a 797. něm. obč. zák.) doplnění osnovy tímto ustanovením; »Převod vlastnictví ku papírům majiteli znějícím nastává — nehledě ku dotyčným všeobecným ustanovením práva občanského — odevzdáním poctivému nabyvateli papíru, i když odevzdatel vlastníkem nebyl«. Této pozitivní normě o nabytí práva dlužno zajisté dáti přednost před negativní stylisací čl. 74. německo-rakouského směn. řádu resp. čl. 593. ruského návrhu.

Ustanovení čl. 590. návrhu, že k vydání papírů majiteli znějících, které obsahují závazek placení nějaké sumy (má patrně zníti: sumy peněz), jest pod neplatností potřebí státního svolení, nalézám oprávněným. Bylo by pouze otázkou, zda by se neměla stanoviti výjimka pro kupecké bony, pokud tyto se též v Rusku toho času také na majitele vystavují. (Při cheku právem připouští čl. 579. papír majiteli znějící.)

Důležitou jest otázka, jaké námitky přísluší dlužníku vůči věřiteli? Jest velice rozšířený (též ještě Ungerem zastávaný) a přece mylný názor, že všechny pohledávkové papíry majiteli znějící — stejně jako směnky — jsou abstraktní povahy, a že tudíž pro formální povahu závazku causa, tvořící podklad vydání, jest pro právní existenci nároku lhostejnou. Než obchodní život zná netoliko abstraktní, nýbrž též kausální (diskretní) papíry majiteli znějící, takové totiž, které v listině samé udávají právní důvod závazku; tak na př.: státní

dlužní úpisy, dílčí dlužní úpisy (t. zv. prioritní obligace), skladní listy, nakladací listy atd., z nichž jest causa (zápůjčka, depositum atd.) zřejmě. Zde by námitky, které se týkají trvání právního důvodu, na př.: exceptio non numeratae pecuniae, též v třetí ruce o sobě vůbec nebyly vyloučeny, ačkoli se ve skutečném životě tak snadno nevyskytují. Nevíme, který názor theoreticky sdílejí redaktoři ruského návrhu občanského zákoníka; než schvalujeme z praktických důvodů úpině, že čl. 592 (stejně jako § 796 německého obč. zák.) tyto námitky v rukou třetího držitele vylučuje. Týž stanoví totiž: »Proti papíru majiteli znějícímu (recte proti nároku z papíru majiteli znějícího) může dlužník (recte žalovaný) pouze takové námitky vznést, které se týkají pravosti papíru nebo vyplývají z obsahu jeho (scil. bezprostředně) z poměru dlužníka ku předložiteli (recte ku dočasnému vlastníku, žalobci).« Kausální námitky, rovněž jakož vůbec obecnoprávní námitky, mají tedy (právě jako při směnkách) pouze tehdy platnost, když vyplývají bezprostředně ze vztahů mezi přítomným žalobcem a žalovaným. (Tak též § 796 německého obč. zák., čl. 82 německo-rakouského směnečného řádu, čl. 303 rakouského a § 364 německého obchodního zákoníka a čl. 33 ruského směnečného řádu.)

Toto ustanovení spočívá, pokud jde o právní nástupce prvního nabyvatele, na správné myšlence, že převod papíru majiteli znějícího není cessí, nýbrž že jest to (stejně jako směnečný indossament) zvláštní, určitými právními účinky opatřený převod. Kdežto totiž při cessi cessionář toliko ve práva svého předchůdce nastupuje (nemo plus dat, quam habet) a si tudíž námitky z osoby jeho musí dáti líbiti, nabývá nabyvatel papíru majiteli znějícího (stejně jako giratář, indossatář) všech práv z papíru dle obsahu listiny. Neboť jeho práva spočívají právě na tom a jenom na tom, že se stal vlastníkem papíru; jako vlastník papíru — nikoli jako successor předchůdce — činí svůj nárok z listiny, bez ohledu na to, zda předchůdci náleželo právo k papíru neb z papíru čili nic. Nikoli právo pohledávkové předchůdce se tu přenáší, nýbrž nezávisle od toho nabývá každý nabyvatel (vlastník) papíru majiteli znějícího, práva pohledávkového s ním spojeného — stejně jako indossatář — způsobem originárním, a jsou tudíž všechny námitky z osoby předchůdce vylou-

čeny. Lhostejno jest při tom, zda vlastnictví k papíru nabyto bylo derivativně či originárně, na př.: pravidelnou tradicí, dědictvím atd. či vydržením neb okupací opuštěného papíru. (Též poctivé nabytí ukradeného papíru tradicí jest originární způsob nabytí vlastnictví.*)

Zkratka — nabytí práva pohledávkového spojeného s papírem majiteli znějícím (směnkou) jest vždy originárním, ať již vlastnictví k papíru bylo nabyto originárně či derivativně. To jest pravý právní základ čl. 592 návrhu, po případě čl. 33 ruského sm. ř. (čl. 82 německo-rakouského sm. ř., § 796 německého obč. zák.). K tomu přistupují ještě důvody prospěšnosti (ochrana důvěry a poctivosti v obchodě).

Znění citovaného čl. 592 odchyluje se ovšem od znění cizozemských novějších zákonů; avšak smysl a tendence zákona jsou tu i tam tytéž; neboť námitka nepravosti podpisu jest již dle obecného práva proti každému žalobci přípustnou, náleží tudíž do třetí kategorie! Mimochodem řečeno, není též znění § 796 německého obč. zák. »že vůči majiteli mohou býti toliko takové námitky vzneseny, které se týkají platnosti vystavení nebo se podávají z listiny nebo vystaviteli bezprostředně proti majiteli příslušejí« — bezvadným. Neboť na prvním místě uvedená kategorie námitek jako na př.: nezpůsobilost k jednání, fysické donucení, okamžité úplné bezvědomí vystavitele (Oertmann), náleží ovšem též do kategorie třetí, námitky tohoto druhu příslušejí již dle obecného občanského práva proti každému t. j. jsou absolutní povahy. Nejlepší jest ještě stylisace čl. 303 obch. zák.

Rozřeší-li se nyní otázka právní povahy převodu papíru majiteli svědčícího odevzdáním jeho v ten způsob, že jest zde též věcný účinek transportní, jako při indossamentu, není tím ještě další otázka zodpověděna: které garanční čili regressní účinky má převod papíru au porteur? O jakémsi poskočném regresu — jako při směnečném giru — nemůže přirozeně býti řeči, ježto papír majiteli znějící cirkuluje, aniž převodce svůj podpis dá na papír. Z nedostatku nějaké zvláštní

*) Znám případy, kde vlastník papíru majiteli znějícího po uvalení konkursu na jmění vydatelovo — rozzloben pro nepatrnou konkursní kvotu — papír hodil do koše, sluha jej sebral a nyní sám nárok svůj přiváděl k platnosti.

normy užívá se tudíž analogicky předpisů o ručení cedentově; to také postačí; nejvýše mělo by se v zájmu přísnějšího ručení ustanoviti: předchůdce ručí svému nástupci za pravost a dobytnost papíru majiteli znějícího; nedobytnost platí pak za prokázanou, když neplacení bylo zjištěno notářským protestem. (Celkem k témuž výsledku dospíváme obdobným použitím předpisů o správě při převodu věcí.)

Ustanovení čl. 594, že vydatel papíru majiteli znějícího jest povinen platiti toliko proti vydání papíru, obsahuje samozřejmý důsledek povahy cenného papíru, ježto pohledávka z něho vznikající toliko prostřednictvím papíru může se přivesti k platnosti. Placení bez vrácení papíru poskytuje dlužníku toliko osobní námitku proti příjemci platy, po případě proti malae fidei nabyvateli papíru.

Další předpisy ruského návrhu čl. 596—603 obsahují po vzoru švýcarského obligačního práva a německého občanského zákoníka podrobná ustanovení o obnově poškozených papírů majiteli znějících, jakož i o výměně a amortisaci (prohlášení neplatnosti neb bezúčinnosti) ztracených papírů majiteli znějících. Při tom činí se právem rozdíl jednak mezi poukázkami úrokovými (kupony) jednak hlavními listy samými. Jen tyto, nikoliv i ony jsou umořitelny. Než přece se zachovává, také při ztrátě lístku úrokového — zpravili se ústav emisní o tom — právo na vyplacení, když se nikdo během pěti let o zaplacení nehlásí; talon (poukázka na kuponový arch) není, a to právem, předmětem amortisace, neboť není vůbec cenným papírem, nový talon vydává se majiteli papíru hlavního (čl. 600). Výraz »ztracené papíry v čl. 596 jest však zřejmě příliš úzký; neboť má se zajisté tento článek vztahovati též na případ z kázy papíru ohněm atd. (Německo-rakouský směnečný řád v čl. 73 užívá výrazu »abhanden gekommene Wechsel«, ruský směn. řád v čl. 78 příliš úzkého výrazu: »ztracené směnky«).

Do článku 597 doporučovalo by se zajisté pojeti ustanovení článku 78 ruského směn. řádu, že soud pouze po předchozí výstraze navrhovatele co do trestní zodpovědnosti jeho v případě nepravdy jeho údajů a po nabytém přesvědčení o pravděpodobnosti jich má povolití amortisaci. Kdežto ruský směn. řád v čl. 78 při směnkách (pro malé poměrně rozšíření novin v Rusku) jen soudní záповěď platební směnečnému dluž-

níkovi (nikoli vyzývací řízení) zná, jest při papírech majiteli znějících vedle záповědi platební též řízení vyhláškové nařízeno.

Přiměřeným jest podstatě amortisace cenného papíru, že v nedostatku zákazu v papíru samém obsaženého vedle čl. 599, nejen nastává prohlášení papíru zmařeného bezúčinným, nýbrž na žádost dosavadního majitele též vystavení nového papíru s archem úrokovým na místě papíru amortisovaného. To lze tím spíše doporučiti, ježto tu jde povětšinou o stejnéznějící k oběhu určené, tištěné efekty, kde tudíž novým exemplářem dostává se majiteli objektu stejně oběžného a upotřebitelného. Prohlášení bezúčinným má zde tedy — jinak nežli při listinách průvodních — dvojí funkci: zabrániti uplatnění práva z papíru ztraceného neb zničeného, zároveň pak poskytnouti náhrad u vydáním nového papíru.

Neuspokojivým a omylným jest konečné ustanovení kapitoly, totiž čl. 604. »Článků 589 (pojem papíru majiteli znějícího), 591 (nakládání s papírem majiteli znějícím jako předmětem věcných a obligačních práv), 594 (plnění proti vydání papíru) a 595 (obnovení poškozeného papíru) dlužno užiti též na vstupenky, lístky, contremarky a podobné papíry majiteli znějící, když z jejich obsahu nebo z okolností jde na jevo, že vystavitel papíru se každému majiteli zavázal.«

Správným zajisté jest, že zavázal-li se vystavitel v takovém papíře dle jeho obsahu ku jistému plnění vůči každému majiteli, jedná se pak o papír majiteli znějící. Potud jest tedy čl. 604 zcela zbytečným, ano vede pro vyloučení norem čl. 590, 592, 593 a 596 k omylům. Než jmenované zde vstupenky, lístky a marky nemívají dle zkušeností podobného obsahu, naopak obsahují na papíře, plechu, nebo lepence obyčejně toliko číslo, jméno, znamení, ovšem se vztahem k ústavu nebo ku podniku, který takové známky vydává. A o podobné, všeobecně užívané známky denního života a jich zákonnou úpravu se jedná — nikoli pak o papíry majiteli znějící.

Zákonné lišení a úprava »známek« (t. zv. legitimačních papírů) protivou ku papírům majiteli znějícím jest dobře odůvodněna, třebaž že v theorii a praxi nezřídka bývají směřovány. Podstata legitimačních papírů — jako na př. divadelních lístků, jídelních i pivních známek, známek na šatnu, zavazadla — spočívá v tom, že se tyto papíry ku prima facie důkazu o nároku

a v zájmu dlužníkově ku snažší kontrole vydávají, aby tento byl sprostěn závazku zkoumati při svém plnění, zda praesentant jest též skutečně jeho věřitelem: (Srovnej Kuntze, Inhab. Pap. str. 401., Unger: Inh. Pap. § 15., Randa: Eigenthum I. str. 353 pozn. 41.) Ani právo, ani závazek nejsou tu ku papíru připoutány; ano o sobě by tyto známky mohly sotva postačiti k důkazu o závazku; pravotvorné faktum neleží v papíru, nýbrž v jiné okolnosti, již dlužno po případě prokázati, na př.: ve smlouvě o (zaplacené) právo přístupu do koncertní neb divadelní produkce (loc. cond. operis — ne koupě), nebo také ve smlouvě uschovací, nebo v koupi určitém množství jednotek věcí (snídaně, oběd, litr piva a tak podobně). Proto může dlužník, na př. garderobier, pravému věřiteli též bez vrácení určité známky plniti a klidně očekávati žalobu třetího snad držitele její. O papíru majiteli znějícím, který chová v sobě výlučný a jediný pramen práva a závazku, nemůže zde býti ani řeči. Jen zdání někdy klame. Na takovéto legitimační papíry (důkazní papíry) lze tím méně užití ustanovení o papírech majiteli znějících, ježto legitimační papíry ony nejsou určeny k oběhu (cirkulaci). Ustanovení čl. 589—603 nesmějí tudíž býti i na tyto papíry rozšiřována. Bylo by přiměřeno uvésti to ku konci tohoto oddílu výslovně, aby se omylům v theorii a praxi učinila přítrž. Tak na příklad nelze tu zajisté mluvit o státním povolení k emisi, o nabytí vlastnictví známek, jízdních lístků tradicí přes nedostatek vlastnictví předchůdcova (čl. 593 ruského návrhu, čl. 307 německo-rakouského obchod. zák.), rovněž tak ne o vyloučení námitek dle čl. 598 ruského návrhu a pod. (V severních Čechách jsou jmenovitě t. zv. chlební a pивní známky obvyklý; právem nalezl správní soud v roce 1903, že tyto známky nejsou papíry majiteli znějící; okresní hejtmanství je z právního omylu zakázalo!)

Konečně budiž zde pojednáno o otázce, která jest v Rakousku a Německu předmětem mnoha kontroversí, totiž o otázce, zda spořitelní knížky, jež znějí sice na jméno, avšak obsahují dodatek, že vklad se vyplatí každému předkladateli, jsou pouhými legitimačními papíry, či náležejí-li ku papírům majiteli znějícím? Zásadně jsou tyto dle své podstaty papíry legitimačními (při tom papíry na jméno znějícími); sem náležejí

menovitě spořitelní knížky našich záložen a bank; právní důvod pohledávky leží pouze ve vkladu a ne ve vystavení papíru.

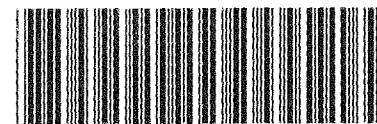
Zvláštní povahu mají však spořitelní knížky veřejných spořitelen, zřízených na základě rakouského regulativu ze dne 26. září 1844 čís. 832 sb. z. s., ježto dle článku 14. tohoto regulativu každý majitel spořitelní knížky platí za vlastníka jejího a ježto jemu bez dalšího musí býti placeno. (Srv. též zákon ze dne 3. května 1868 č. 36, kdež jsou uvedeny jako »cenné papíry«.) Spořitelní knížky těchto zvláště regulovaných veřejných spořitelen dlužno proto považovati za papíry majiteli znějící.

Posléze bylo by ku konci tohoto oddílu dodati, že ustanovení čl. 589, 591—599 obdobně užití dlužno též na takové papíry majiteli znějící, které, jako na př. akcie, představují nárok na podíl ve společném jmění. Odůvodnění tohoto dodatku bylo již v úvodě podáno.

REV15

ÚK PrF MU Brno

3129S33146